

06.11.2020

POL-2020-61510

Sisäministeriö

Poliisihallituksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi

Sisäministeriön lausuntopyyntö SMDno 2019-1052

Sisäministeriö on pyytänyt Poliisihallituksen lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi.

Poliisihallitus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Poliisihallitus on osallistunut SM:n puheenjohtaman, lainsäädäntöehdotusta valmistelevan työryhmän työhön ja sen näkemyksiä on huomioitu hallituksen esityksen laadinnassa hyvin. EU:n asetukset ovat yksityiskohtaiset ja ne ovat sellaisenaan suoraan velvoittavaa ja sovellettavaa lainsäädäntöä, joten kansallisen tason lainsäädäntötyö rajoittuu ainoastaan sallittuun tai nimenomaisesti edellytettyyn täydentävään säätelyyn. Hallituksen esityksen suppeudesta huolimatta Schengenin tietojärjestelmää uudistavien unionin asetusten merkitys on suuri rajat ylittävän lainvalvontaviranomaisten välisen yhteistyön kannalta.

Kolmannen sukupolven Schengenin tietojärjestelmä, jäljempänä SIS III, laajentaa poliisiin käytössä olevaa keinovalikoimaa rajat ylittävässä yhteistyössä. Tietyt uudet kuulutusluokat, kuten tuntemattomia epäiltyjä ja havoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskevat kuulutukset tukevat rikostorjunnallista työtä, kun taas palautuspäätöksiä koskevat kuulutukset laajentavat yhteistyön alaa rikostorjunnan ulkopuolelle. Asetukset sisältävät myös muita toiminnallisia uudistuksia.

SIS III:n tarkoituksena on mahdollistaa biometriikan tehokas hyödyntäminen henkilöiden tunnistamisessa lainvalvontaviranomaistyössä. SIS-järjestelmä tulee olemaan osa unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevaa kokonaisuutta, joka sovittaa yhteen sisäiseen turvallisuuteen, rajaturvallisuuteen ja muuttoliikkeen hallintaan liittyvät unionin tietojärjestelmät ja jonka keskeinen merkitys on henkilön tunnistaminen sekä kaksois- ja multihenkilöllisyyksien toteaminen nimenomaan biometriikkaa hyödyntäen. Yhteentoimivuuteen kuuluvia, yhteiskäyttöisiä tietojärjestelmiä ovat viisumitietojärjestelmä (VIS), Turvapaikanhakijoiden sormenjälkitietojärjestelmä (Eurodac), Schengenin tietojärjestelmä (SIS) sekä uudet järjestelmät: rajanylitystietojärjestelmä (Entry/Exit System, EES), Euroopan matkustus-

tieto ja lupajärjestelmä (ETIAS) sekä kolmansien maiden kansalaisia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS-TCN). Järjestelmät ovat toisiaan täydentäviä ja, lukuun ottamatta Schengenin tietojärjestelmää (SIS), ne koskevat pelkästään kolmansien maiden kansalaisia. Yhteentoimivuuteen liittyvä tietojärjestelmätoiminnallisuus on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2024.

Henkilötietojen käsittelyä poliisitoimessa annetun lain 15 § säätelee poliisin oikeudesta käyttää ulkomaalaislain 131 §:n mukaisia sormenjälkitietoja rikostorjunnallisiin tarkoituksiin eli se säätelee henkilötietojen toissijaisesta käyttötarkoituksesta. Ulkomaalaislain 131 §:n tiedot ovat Eurodac-sormenjälkiä, jotka on otettu kansainvälistä suojelua hakevilta henkilöiltä. Kansallinen sääntely on toteutettu rajoitetumpana kuin Eurodac-asetuksessa, jonka mukaan sormenjälkiä voidaan käyttää EAW-rikosten torjunnassa. Nyt puheen olevan esityksen ehdotus poliisitoimen henkilötietolain 18.2 §:ksi säätelee ainoastaan Keskusrikospoliisin asemasta kansallisena yhteispisteenä Eurodac-tietojen hakemisessa. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia poliisitoimen henkilötietolain 15 §:ään, joka on ratkaiseva kansallinen säännös SIS III:n hyödyntämistä ajatellen.

Poliisihallitus pitää kestävämmänä sitä ratkaisua, että kansallisella tasolla Eurodac-asetuksen sallimat toissijaiset käyttötarkoitukset kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden sormenjälkitietojen osalta on kansallisella tasolla toteutettu suppeammin kuin mitä Eurodac-asetus sallii eivätkä sormenjälkitietojen tarkistukset ja hyödyntämiset toteudu EU-lainsäädännön sallimassa laajuudessa. Kyseessä on käytännössä ulkomaalaislain 131 §:n ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 §:n välisestä suhteesta. Tämä seikka luo ristiriidan kansallisen lain ja unionitason lainsäädännön kesken, mikä vaikuttaa SIS III:n käyttömahdollisuuksiin Suomessa. Tulevina vuosina sillä on merkitystä tietojärjestelmien yhteentoimivuutta toteutettaessa. Myös henkilön oikeusturvan kannalta on epäsuotuisaa, että kansallisessa lainsäädännössämme on sanotunlainen ristiriita EU-lainsäädännön kanssa ja henkilön luotettava tunnistaminen jää tekemättä tai siinä epäonnistutaan.

Omaksuttu ratkaisu koskettaa muun muassa poliisiyhteistyötä koskevan SIS-asetuksen XI luvun uutta kuulutusluokkaa, jossa on kyse tuntemattomista etsintäkuulutetuista henkilöistä kansallisen lainsäädännön mukaista tunnistamista varten. Kyseisen asetuksen 40 artiklan mukaan jäsenvaltio voi tallentaa SIS-järjestelmään tuntemattomia etsintäkuulutettuja henkilöitä koskevia kuulutuksia, jotka sisältävät sormenjälkiä. Näiden sormenjälkien tulee olla rikosten tekopaikoilta löytyneitä täydellisiä tai epätäydellisiä sormenjälkiä tai kämmenjälkiä ja ne voidaan tallentaa järjestelmään, jos voidaan osoittaa, että ne erittäin todennäköisesti kuuluvat rikoksentekijälle. Jotta näin voidaan tehdä, artikla edellyttää, että kansallinen viranomais ei pysty selvittämään epäillyn henkilöllisyyttä minkään muun asiaankuuluvan kansallisen, unionin tai kansainvälisen tietokannan perusteella. Edellä selostettu ristiriita Eurodac-asetuksen ja poliisitoimen henkilötietolain 15 §:n välillä vaikuttaa heikentävästi tuntematonta epäiltyä koskevan kuulutusluokan hyödyntämiseen Suomessa.

Poliisihallitus kiinnittää edelleen huomiota esityksen sivun 21 kirjauksiin ja erityisesti sivulla 29 olevaan toteamukseen, jonka mukaan ”*ulkomaalaislain*

nojalla kerättyjä biometrisia tietoja ei arvioida voitavan tallentaa myöskään SIS-rajatarkastusasetuksen ja SIS-palauttamisasetuksen mukaisesti tilanteisiin". Eurodac-asetuksen lisäksi myös SIS III:n kohdalla lopputulos on se, että ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjä tietoja voidaan käyttää ainoastaan hyvin rajatuissa vakavan rikoksen tilanteissa, mikä on kestävämpiä SIS-järjestelmän tavoitteita ajatellen. Tämä johtaa siihen, että joudumme torjumaan SIS-asetuksiin sisällytetyt säännökset rikostorjunnallisista tavoitteista tältä osin.

Poliisihallituksen mukaan joka tapauksessa esityksen perusteluja tulisi edelleen täydentää ja kirjata auki ne syyt, joiden vuoksi biometristen tietojen hyödyntäminen jää hyvin vaillinaiseksi Suomen tekemissä kuulutuksissa.

Ehdotuksessa taloudelliset ja muut vaikutukset on kuvattu kattavasti ja niin tarkoin kuin esitystä laadittaessa on mahdollista. Kokonaisuuteen liittyvät kaikki kolme asetusta vaikuttavat poliisin toimintaan. Uudistetun SIS:n käyttöönotto ja tehokas soveltaminen edellyttävät tietojärjestelmien kehittämistä, entistä laaja-alaisempaa yhteistyötä eri viranomaisten kesken ja koulutusta. Poliisihallituksen mukaan esityksen kirjaukset ehdotuksen vaikutuksista tulee säilyttää muuttumattomina.

Lopuksi Poliisihallitus toteaa näkemyksensä, että myös Häätäkeskuslaitos tulisi laissa nimetä toimivaltaiseksi viranomaiseksi, joka voi käyttää Schengenin tietojärjestelmän tietoja. Häätäkeskuslaitoksella on nykyään pääsy SIS:n tietoihin eikä ole syytä tehdä muutoksia nykytilaan vaan kirjata henkilötietojen saantioikeus lakiehdotukseen. Häätäkeskuslaitos toimii poliisin rinnalla hälytystehtävissä ja antaa tukipalveluita, ja yksi keskeinen palvelu on SIS-tietojen tarkistus joko hälytystehtävän alussa tai sen aikana, erityisesti silloin, kun poliisilla ei operatiivisessa tilanteessa ole pääsyä SIS:iin. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia koskevaa ehdotusta tulee edellä sanotun vuoksi täydentää lisäämällä Häätäkeskuslaitos 26 §:ään viranomaiseksi, jolla on oikeus saada SIS:n kansallisen järjestelmän tietoja.

Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen

Poliisiylitarkastaja Marja Kartila

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 06.11.2020 klo 15:40. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-mosta.

Liitteet

Jakelu

Sisäministeriö

Tiedoksi